

FIGYELŐ

Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1973.* Az Országos Széchényi Könyvtár nemrég megjelent 1973. évi Évkönyve méltó folytatása az eddig megjelent évkönyveknek. Hazánkban hasonló jellegű kiadványok eléggé ritkán jelennek meg, ezért minden szakmáját szerető könyvtáros figyelmét felkelti az évkönyv megjelenése. Különösen jelentős, hogy szinte hosszú idő óta állandósult az Évkönyv profilja: tartalma összhangban van az ország első könyvtárának funkciórendszerével, a magyar könyvtárügyben betöltött helyével és szerepével. Ezt tükrözi az évkönyv formai és tartalmi tematikája, a közölt tanulmányok jellege és — kissé erős kifejezéssel, de valós megjelöléssel — e tanulmányok tudományos mélysége is.

Az Évkönyv tartalmi szempontból három fő részre tagolódik: az első rész az Országos Széchényi Könyvtár és a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1973. évi működéséről ad számot, a második részben a könyvtár napi életéhez szorosan csatlakozó *Az OSzK gyűjteményeiből és történetéből* c. témakört találjuk, míg a harmadik rész — szinte a szokásjognak megfelelően (és igen logikusan) — *könyvtártörténeti és művészettörténeti tanulmányokat* tartalmaz.

Somkuti Gabriella összeállítása mértéktartással, lényegretörően mutatja be a könyvtár működését. Már a bevezetőben utal olyan feladatok elvégzésére, amelyek — véleményünk szerint — az új fejlődés előhírnökeként értékelhetők. Így pl. az állomány Várba való áttelepítésének megkezdése, a szervezeti változtatások említése, az állománnyal kapcsolatos rekonstrukciós munkák stb. Ezeknek a kérdéseknek a bevezetőben való óvatos megfogalmazása egyúttal arra is utal, hogy e téren a konkrét megvalósulásig még igen sok tennivaló van a könyvtárban. A kezdet még csak a lehetőségek szabta határokon belüli eredményeket tükrözi. Bízunk benne, hogy a későbbi évkönyvek e kezdeti lépéseket követő konkrétabb, kézzelfoghatóbb és főként teljesebb eredményekről adhatnak számot.

Külön ki kell emelnünk a beszámolóval kapcsolatban, hogy — bár a régi, hagyományos rendszert követi — azért minden területen kiemeli az újat, az új felé törekvés eredményeit vagy kísérleteit. (Pl. a feltárás munkaterületén a kísérletek megkezdése egy új xerox-offset technikával történő céduลาสokszorosítás bevezetésére, vagy a magyar nemzeti bibliográfia gépesítésével kapcsolatos kísérletek, eredmények stb.)

A beszámoló első részével kapcsolatban még egy pozitívumot kell megemlítenünk: évekkel ezelőtt az évkönyv recenzense — igen logikusan — hiányolta a beszámolóból a műemlék könyvtárakról szóló megemlékezést. Az évkönyv 1973. évi kötetében már találunk utalást a keszthelyi, a zirci és a gyöngyösi könyvtárakra. Igaz, hogy ez az utalás szerfölött rövid, de a benne foglalt információ lényeges és feltétlenül e kötetbe tartozik.

* Szerk. biz. BATA Imre, FERENCZY Endréné, HARASZTHY Gyula, SOLTÉSZ Zoltánné, WINDISCH Éva. Felelős szerk. NÉMETH Mária. Technikai szerk. HOMOR Ferenc. — Budapest, 1976. OSzK. 341 l.

Az évkönyv II. része *Az OSzK gyűjteményeiből és történetéből* címmel közöl tanulmányokat. A szerkesztő bizottság munkája e téren igen nehéz, mert némely tanulmány helye kérdésessé tehető. A magunk részéről például az első tanulmányt (Soltész Zoltánné: *A 16. századi külföldi nyomtatványok meghatározásának és a könyvritkaságok felismerésének összefüggéseiről* szóló rövid, de tartalomban annál jelentősebb közleményét) inkább a könyvtár- illetve könyvtörténeti tanulmányok sorába iktattuk volna. Ezt a véleményünket annál is inkább aláhúzzuk, mert Soltészné e munkája a kérdést ismerő, a dolgok lényegére törő olyan írás, amely a hasonló és a más kérdésekkel foglalkozók számára mintául szolgálhat. Kurcz Ágnes: *Ismeretlen velencei Melanchton-kiadás — Egy töredékes ars moriendi meghatározása* című tanulmánya a könyvtári tevékenység melléktermékeként jelentkező műhelymunka. Különösen jelentős, hogy a kérdésre vonatkozó igen nagy irodalmi apparátust milyen biztos kézzel használja Kurcz Ágnes és hogy a vonatkozó irodalom ismeretében milyen nagy hozzáértéssel és finom „műérzékkel” írja le a mű meghatározásának útját és eredményét. Fazakas József: *Pótlások Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárának I—III. kötetéhez* című írása már a nyolcadik ilyen jellegű közlemény. Egy ilyen folyamatos közlésnél a folyamat önmagáért beszél, mégis szükségesnek tartjuk annak megjegyzését, hogy a magyar könyvkultúra szempontjából nélkülözhetetlen sorozat véleményünk szerint az évkönyv jellegzetes arculatához tartozik. Biztosak vagyunk abban, vagy inkább reméljük, hogy ilyen pótlások, kiegészítések még sokáig gyarapítják a magyar könyvkultúrát.

P. Eckhardt Mária: *Liszt Ferenc és magyar kortársai az Országos Széchényi Könyvtár dedikált Liszt-zeneműveinek tükrében* c. munkája két okból is jelentős. Egyrészt komoly és hiteles adatlékokat szolgáltat Liszt Ferenc kapesolatairól, másrészt felhívja a figyelmet tizennégy OSzK-ban őrzött dokumentum művészettörténeti értékére. Ez utóbbi azért is fontos, mert az igen logikus összeállítás egyben a korabeli társadalmi háttér kérdéséről — az egykorú összefüggésekről és kritikákról is — becses adatokat szolgáltat.

Kovács Ilona: *Adatok az Országos Széchényi Könyvtár állománygyarapodásának alakulásához a két világháború között* című vizsgálódása véleményünk szerint az OSzK története feldolgozásában nélkülözhetetlen adatokat tartalmaz. A munka szorosán a tárgy feldolgozására irányul. Ténymegállapításai, adatai igen hű képet adnak az állománygyarapítás alakulásáról, annak jellemzőiről és a kor főbb tendenciáiról. Külön érdeme, hogy tudatában „a szűkös anyagi körülmények” adta lehetőségeknek, a vizsgálódást kiterjeszti a teljes állománygyarapodásra. Úgy gondoljuk, hogy hasonló jellegű vizsgálódások más korszakokra — és más könyvtárakra vonatkozóan — komoly eredményt jelentenének hazai könyvtártörténetünk kimunkálásában. V. Windisch Éva: *Fondok az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában* című munkája különösen a kéziratárral rendelkező könyvtáraknak ad érdekes információkat. Külön kiemelkedő a fond mint új fogalom megjelenése és az OSzK gyakorlatának történeti összekapcsolása. Ez annál is inkább érdekes, mert az OSzK e tekintetben történetileg szinte a maga kora előtt járt. A cikkíró szerint a fondok gyűjtése megfelel a hagyományoknak, a gyűjtemények természetének és a kutatás kívánalmainak egyaránt. . . „Kezelésük mai módja azonban a könyvtári keretek között újszerű, ennek megfelelően nem is problémamentes.” E problémák feloldásához ad segítséget, módszertani útmutatót Windisch Éva tanulmánya. Berczeliné Monori Erzsébet: *A Színház-történeti Tár díszlet- és jelmezterveiről* ad számot az évkönyvben megjelent írásában. Berczeliné Monori Erzsébet igen értő tollal vázol egy olyan területet, amely a köztudat szerint a múltban nem is annyira könyvtári és színházi téma volt. Tanulmánya azonban minden olvasót meggyőz arról, hogy a kultúrtörténet szerves része a tervszerű formai megjelentetés díszlet- és jelmezterve múlt és jelenbeli vonatkozásban egyaránt. A tanulmány azért is jelentős, mert a kérdést kor- és stílustörténeti szempontból is vizsgálja,

ez pedig igen értékes adalékokat szolgáltat a magyar színházi kultúra közelebbi megértéséhez, helyének és szerepének meghatározásához.

A *Könyvtártörténeti és művelődéstörténeti tanulmányok* sorát Csapodiné Gárdonyi Klára *Újabb adalékok a Képes Krónika történetéhez* című tanulmánya vezeti be. Csapodiné Gárdonyi Klára vonatkozó munkássága közismert. Az a néhány adalék, amit e helyütt a *Képes Krónika* kódexének történetével, sorsával kapcsolatban fölvezol, becses és értékes kiegészítése eddig közreadott kutatási eredményeinek. Borsa Gedoen: *Újabb adatok Manlius tevékenységéhez* című rövid tanulmánya rövidege ellenére lényeges adatokat tartalmaz. Itt nem csak az adatok feltárásának jelentőségét kívánjuk kiemelni — Borsa Gedeon munkáinak e vonatkozása közismert, szintúgy kutatásai eredményeinek számos új adata —, hanem azt az igen példamutató kérdésfeltárást, amely a módszer és eredmény egységben való feldolgozásában rejlik. Berlász Jenő: *Könyvtári kultúránk bontakozása a 16—17. században* című tanulmánya a kérdést ismerő tudós kutatási eredményeinek rövid összefoglalása. Megállapításai és adatai a magyar könyvtári kultúra kezdeti időszakának való értékelésén és történeti szemléletű feldolgozásán alapulnak. Úgy gondoljuk, hogy e kérdésről igen szívesen olvasnának könyvtárosok és nem könyvtárosok egyaránt bővebb tanulmányokat is. Fried István: *A magyar irodalmi népiesség az 1850-es években és a déli szláv népköltészet* című írása történeti tényeket megállapító, e tények hatását és kölcsönhatását is reálisan értékelő munka. Miklóssy János: *Irodalmi folyóiratunk a Bach-korszakban* című összeállítás a magyar történelem egyik szomorú korszakának egy adott irodalmi térre való vetítése. A társadalmi viszonyok, az elismert szükségletek és az ezekből kialakuló — a lehetőségek szabta határokon belüli — megvalósulás hű szintézise. De nem csak a való értékelés ereje e tanulmánynak. Jelentős érdeme az irodalmi törekvések ismertetése mellett az eredmények, illetve az eredménytelenség szemléltetése is. Még az is a kérdés pontosításához tartozik, hogy a példányszámok megjelölésével is rámutat a kor igen komoly problémáira, a társadalomnak a kérdéshez való viszonyulására. Jeszenszky Géza: *A londoni Eighty Club magyarországi látogatása 1906-ban* című írása igen értékes adalékokat szolgáltat e kor angol—magyar kapcsolatairól és igen értékes információkat kapunk a politikai összefüggésekről. Markovits Györgyi írása, *Magyarok a fasizmus ellen Mexikóban a második világháború idején*, a szerző eddig megjelent tanulmányainak szerves folytatását képezi. Jelentősek a dokumentumok, amelyek a szerző adatait, megállapításait igazolják. Ecsedy Judit: *Forrásvizsgálat és szakirodalmi ellátottság* című munkája mint módszer- és mint eredményfeltáró írás, igen mintaszerű. A nyelv- és irodalomtudományi szakfolyóiratok közleményeiben felhasznált külföldi irodalom elemzése a fő téma, de példát mutat más tudományágak hasonló vizsgálatának szükségességére, részben módszerére is. Az ilyen és hasonló munka-írások méltán tartoznak az évkönyv profiljába.

Rövid ismertetőnk igen lényeges kérdésekre sem terjedhetett ki. Célunk inkább a figyelemfelhívás, semmint az egyes tanulmányok értékelése volt. Befejezésül azonban egy lényeges következtetést, és egyben értékítéletet kell tennünk. Az OSzK új Évkönyve az eddigi jól bevált hagyományokat folytatja, tartalma valódi problémákat tár fel, illetve olyan könyv- és könyvtártörténeti eredményeket involvál, amelyek valóban az évkönyv megjelentetési, szerkesztési feladatkörébe tartoznak. Magyar könyvtári, kulturális és művészeti adatok, értékek méltó megörökítésének, méltatásának és közelebbi megértésének jelentős tényezője az évkönyv és annak minden tanulmánya.

FÉNYES MIKLÓS

Buday György-kiállítás a Széchényi Könyvtárban. Szerb Antaltól kölcsönöztük a motót az Országos Széchényi Könyvtár Buday György-kiállításához, amelynek megrendezéséhez a Londonban élő világhírű magyar grafikusművész 70. születésnapja kínált alkalmat:

„Én mégis csak Pesthez s a magyar költőkhöz tartozom. A British Museum, meg a Bibliothéque Nationale nem érvényes számomra a Széchényi Könyvtár nélkül.”

Az idézettek kvintesszenciája Buday György művére és magatartására is érvényes, erről azonnal meggyőződünk, ha megtekintjük alkotásait, olvassuk leveleit, közöttük azokat, amelyeket a Széchényi Könyvtár vezetőivel váltott, ezek közül néhányat ki is állítottunk. Benne él ő teljes lélekkel a magyar valóságban, noha negyven esztendeje, hogy eltávozott tőlünk.

Buday és a könyvtár kapcsolata adott, hiszen az illusztrációk művésze ő. „Könyvsorozatokat gondolt el, tervezett meg, látott el művészi köntössel”, ahogy egyik méltatója, Baróti Dezső mondja róla.

Eredeti stílus tudott teremteni — szavaival élve „magyaros”-at és „modern”-et — az 1930-as években, amelynek könyvművészetét — Kner Imre törekvéseit nem számítva — a sivárság, a jellegtelen eklekticizmus, a szűkkeblű praktícizmus jellemezte.

Buday életművéből kilenc tabló és ugyanannyi tárló próbál ízelítőt adni.

Az első, amely felett Buday György 1971-ből való tablóképe áll, a mester életének személyes emlékeit eleveníti meg a szülői háznál, a szegedi egyetemi évek idején; végül londoni műtermében, amelyet „körüljár a napfény”.

Oroszlánnak körmeit viselő zsenégék díszítik 2. tárlónkat. A *Szegedi Kis Kalendárium* (1930—35) Buday díszítette füzetei, amelyek már a Székely népballadák és a népmesék illusztrátorának erényeit sejtetik. A *Boldogasszony búcsúja* c. képregényt, amelyet 1931-ben a Magyar Bibliophil Társaság „az év legszebb magyar könyve” címmel tüntetett ki. Mesterünket már a határainkon túl is jegyzik: Európa legnevesebb grafikusai társaságában kap meghívást Goethe művei illusztrálására. Így készül el a Faust témájából merített *Walpurgis-éj*.

A „fába vésett balladák”, a *Székely népballadák* (1935) és Arany János balladái (1933) kaptak helyet 3. tárlónkban; a fekete-fehér színeknek és foltoknak e ritkán tapasztalt összhangja és ellentéte, amelynek látásától nehéz szabadulni.

„Népi szövegek, betyárnóták, népmesék” — így foglaltuk össze Buday György nyomán a 4. tárlóban kiállítottak summáját. Az Ortutay Gyula gyűjtötte *Nyíri és rétközi parasztmesék* (1935), a *Bátorligeti népmesék* (1937) és a Keresztury Dezső szerkesztésében megjelent *Ungarn* (1937), a németre fordított magyar novella-gyűjtemény illusztrációi a legfőbb látnivalók.

A fölötte függő tabló Radnóti Miklós egyik verséhez, a *Táj változással* címűhöz, Tamási Áron regényéhez (*Ábel a rengetegben*, 1935) és Madách Imre németre fordított *Tragédiájához* készült metszeteiből mutat be egyet-egyét. Buday György ekkor már Rómában él, ahová 1936-ban küldik ki, ösztöndíjasként. Ekkor keletkezett műveiben az addig uralkodott népi elemek mindinkább intellektualizálódnak.

„Néppel érző írók — a képzőművészet nyelvén” — ez a tárlónk is illusztrációi létrehozójától nyerte címét. Ő maga így ír erről: „több száz fametszetet alkottam, főleg népi szövegeket, népballadákat, betyárnótákat, népmeséket, vagy néppel érző írók — mint Arany János, Tamási Áron, Radnóti Miklós és mások — írásait illusztráltam, vagy pontosabban mondván: fejeztem ki a képzőművészet nyelvén fametszeteimben”. Madách, Berzsenyi, Radnóti Miklós portréi mellett a *Tragédia*, az *Ábel* és Radnóti *Új hold* címet viselő verskötetének illusztrációi láthatók. Az utóbbi mellett — irodalom- és könyvtörténeti érdekességként — Buday díszítette előfizetési felhívása is megtalálható.

„Az ihlető anyag nemzet-feleltív kisélesedése”, így foglaltuk össze a 6. tárlóban láthatókat. Ezek az alkotások már külföldön születtek. A külföldi évek stációiról nyújtanak villanásnyi áttekintést. A *The Vigil of Venus* (1952) — Vénusz vigiliája, várása és a karácsonyoként megjelenő *Little Book* — kis könyv-sorozat illusztrációi a dominánsak. Aztán

egy *Petőfi* születésének 150. évfordulójára készült metszet. A tablóra az 1940—41-ben készült *Britannia* és az *Emberi üdvözet* kerültek.

Következő tárlónkban 11 portrét láthatunk; 10 belőlük athéni *Timoné*, az azonos című Shakespeare-dráma főhőse. A *Limited Editions Club* nevű New York-i bibliofil kiadóvállalat kérte fel e kötet illusztrálására Budayt. Idehaza elsősorban eseményeket jelentett, odakünn a portré-ábrázolás vált művészete központi témájává.

A 8. tabló és tárló az arab mesék angol fordításához készült illusztrációt kínálja látnivalóként. Míg a 9. tabló két metszetének címe *T. E. Lawrence* levelei és a *Tribute to Gyula Illyés*.

Az utolsó tárló címe személyes jellegűnek látszik: *Buday György és az Országos Széchényi Könyvtár*. Művei dedikált példányai a Széchényi Könyvtárnak és a vezetőivel folytatott levelezés. Egy könyvtár és egy külföldön élő magyar művész jó kapcsolata? Nem, Buday György a Nemzeti Könyvtárnak küldi el dedikált alkotásait, azaz: a nemzetnek. Nekünk és a helyünkbe lépőknek.

MIKLÓSSY JÁNOS